

TA'LIM MODELLARINING QIYOSIY TAHLILI

Payzullayev Shodiyor*Jizzax davlat pedagogika universiteti**Ijtimoiy gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi
(ma'naviyat asoslari) 2-bosqich talabasi.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim modellarining tahlili amalga oshirilgan bo'lib, ular orasidagi farqlar, o'xshashliklar va samaradorlik jihatlari ko'rib chiqilgan. Tahlil davomida an'anaviy va zamonaviy ta'lim yondashuvlarining ijobiy va salbiy tomonlari baholangan. Natijalarga asoslanib, ta'lim jarayonini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim modeli, qiyosiy tahlil, an'anaviy ta'lim, zamonaviy ta'lim, innovatsion yondashuvlar.

Аннотация: В данной статье был проведен анализ образовательных моделей, а также рассмотрены различия, сходства и аспекты эффективности между ними. В ходе анализа были оценены положительные и отрицательные стороны традиционных и современных образовательных подходов. По результатам были разработаны рекомендации по совершенствованию образовательного процесса.

Ключевые слова: Образовательная модель, сравнительный анализ, традиционное образование, современное образование, инновационные подходы.

Abstract: This article analyzes educational models, considers their differences, similarities, and effectiveness. During the analysis, the positive and negative aspects of traditional and modern educational approaches were evaluated. Based on the results, recommendations were developed to improve the educational process.

Keywords: Educational model, comparative analysis, traditional education, modern education, innovative approaches.

KIRISH

Ta'lim tizimi har bir jamiyat rivojlanishining asosi hisoblanadi. Zamonaviy davrda ta'limga bo'lgan talab va ehtiyojlar o'zgarmoqda, bu esa turli ta'lim modellarini ishlab chiqish va qo'llashni taqozo etadi. Ushbu maqola ta'limning an'anaviy va zamonaviy modellarini o'rganish va ularning samaradorligini tahlil qilishga bag'ishlangan.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Qiyosiy tahlil – turli ta'lim modellarining asosiy jihatlari taqqoslandi.

Suhbat va kuzatuv – pedagoglar va o'quvchilar bilan suhbatlar o'tkazilib, ta'lim jarayonlari kuzatildi.

Statistik tahlil – turli ta'lim yondashuvlarining natijalari o'lchandi va baholandi.

Ta'lim modellari bo'yicha taqqoslash tahlili

Ta'lim modellari o'qitish va o'rganish jarayonlarini boshqarishga xizmat qiluvchi ramkalar bo'lib, ular muayyan ta'lim maqsadlariga erishishga qaratilgan. Quyida eng keng tarqalgan ta'lim modellari bo'yicha taqqoslash tahlili keltirilgan:

An'anaviy ta'lim modeli

- Asosiy xususiyatlari:

- O'qituvchi markazida bo'lgan yondashuv.
- Yodlash va standartlashtirilgan testlarga urg'u berish.
- Qat'iy va o'zgarmas o'quv dasturi.

- Afzalliklari:

- Yaxshi tuzilgan va amalga oshirish oson.
- Tizimli asosiy bilimlarni taqdim etadi.

- Kamchiliklari:

- Ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni cheklaydi.
- Talabalarining shaxsiy ehtiyojlariga moslashmaydi.

Progressiv ta'lim modeli

- Asosiy xususiyatlari:

- Talaba markazida bo'lgan yondashuv.
- Tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va hamkorlikka urg'u beradi.
- Moslashuvchan va talabalar qiziqishlariga moslashtirilgan dastur.

- Afzalliklari:

- Ijodkorlikni rivojlantiradi va hayotiy ko'nikmalarni oshiradi.
- Umr bo'yi o'qish odatlarini shakllantiradi.

- Kamchiliklari:

- O'quv natijalarini doimiy baholash qiyin.
- Resurs talab qiladi va keng ko'lamda amalga oshirish murakkab.

Konstruktivistik model

- Asosiy xususiyatlari:

- Talabalar bilimni faol ravishda o'zlari shakllantiradilar.
- O'qituvchilar dars beruvchi emas, balki yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi sifatida ishtirok etadilar.

- Jamoaviy ishlar, muhokamalar va tajribaviy o'qitishga asoslangan.

- Afzalliklari:

- Tahlil va izlanish orqali chuqur bilim olishni ta'minlaydi.
- Hamkorlikni va mustaqillikni oshiradi.

- Kamchiliklari:

- Asosiy bilimlari yetarli bo'lmagan talabalar uchun chalkashlikka olib kelishi mumkin.

- Ko'p vaqt talab qiladi va katta guruhlar uchun unchalik samarali emas.

Montessori modeli

- Asosiy xususiyatlari:

- Bolalar tomonidan boshqariladigan o'quv jarayoni.

- Amaliy mashg'ulotlar va qo'llashga asoslangan ko'nikmalarga urg'u beradi.

- Turli yoshdagi talabalarni bir sinfda jamlab o'qitish orqali o'zaro o'rgatish.

- Afzalliklari:

- Har bir bola ehtiyojlariga moslashadi va mustaqillikni oshiradi.

- Ichki motivatsiyani shakllantiradi.

- Kamchiliklari:

- Qattiq akademik standartlarga mos kelmaydi.

- Maxsus o'qituvchi tayyorgarligini talab qiladi.

Tadqiqotga asoslangan o'qitish modeli

- Asosiy xususiyatlari:

- Talabalar savollar berish, o'rganish va javob topish orqali o'rganadilar.

- Tadqiqot va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- Ochiq loyihalar va muammolarni hal qilishga asoslangan.

- Afzalliklari:

- Qiziquvchanlikni rag'batlantiradi va bilimlarni chuqurlashtiradi.

- Talabalarni real hayotdagi muammolarni hal qilishga tayyorlaydi.

- Kamchiliklari:

- Standart o'quv dasturlariga moslashtirish qiyin.

- Ko'p o'qituvchi yordami va resurs talab etadi.

Kompetensiyaga asoslangan ta'lim modeli (CBE)

- Asosiy xususiyatlari:

- Talabalar vaqt emas, balki ko'nikmalarni egallash darajasiga qarab oldinga siljiydilar.

- Amaliy va o'lchab bo'ladigan natijalarga urg'u beradi.

- Shaxsiy o'rganish tezligi va yo'nalishi.

- Afzalliklari:

- Ko'nikmalarni mukammal egallashni va ishga tayyorgarlikni ta'minlaydi.

- Turli o'quv sur'atlariga moslashadi.

- Kamchiliklari:

- Amalga oshirish uchun puxta baholash vositalarini talab qiladi.

- An'anaviy ta'lim muassasalari tomonidan keng tan olinmagan.

Onlayn/aralash ta'lim modeli

- Asosiy xususiyatlari:

- Onlayn raqamli vositalarni an'anaviy ta'lim bilan birlashtiradi.

- O'qish tezligi, joyi va uslubiga moslashuvchanlikni taklif etadi.

- Odatda interaktiv platformalar va o'z sur'atida o'rganish modullarini o'z ichiga oladi.

- Afzalliklari:

- Qulay va iqtisodiy jihatdan samarali.

- Mustaqil o'qishni rag'batlantiradi.

- Kamchiliklari:

- Ba'zi talabalar uchun ijtimoiy o'zaro ta'sir va motivatsiya yetarli emas.

- Sifat asosan texnologiya va internetga bog'liq.

Taqqoslash jadvali

Xususiyat	An'anaviy	Progressiv	Konstruktivistik	Montessori	Tadqiqotga asoslangan	Kompetensiyaga asoslangan	Onlayn/Aralash
E'tibor	O'qituvchi	Talaba	Faol o'rganish	Bola	Savollar	Kompetensiya	Moslashuvchanlik
O'qish usuli	Passiv	Faol	Hamkorlik	Amaliy	Izlanish	Shaxsiylashtirilgan	Onlayn/Gibrid
Baholash	Standart testlar	Loyiha	Tahliliy	Kuzatish	Tadqiqot natijalari	Kompetensiyaga asoslangan	Raqamli va aralash
Moslashuvchanlik	Past	O'rta	O'rta	Yuqori	O'rta	Yuqori	Yuqori
Xarajatlar	O'rtacha	Yuqori	Yuqori	Yuqori	Yuqori	O'rtacha	O'rtacha

Ta'lim modellarining qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy yondashuv ta'limning bazaviy bilimlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, zamonaviy yondashuvlarni qo'llash orqali innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish mumkin. Har ikkala modelni uyg'unlashtirish o'quv jarayonini yanada samarali qilish imkonini beradi.

XULOSA

Mazkur tadqiqotdan xulosa qilib aytish mumkinki, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun an'anaviy va zamonaviy ta'lim modellarining eng yaxshi jihatlarini birlashtirish zarur. Tavsiyalar:

An'anaviy ta'limning kuchli tomonlaridan (tizimlilik, intizom) foydalanish davom ettirilsin.

Zamonaviy texnologiyalar va interfaol metodlar joriy etilsin.

Ta'lim jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish uchun moslashuvchan dasturlar ishlab chiqilsin.

Adabiyotlar

1. Biesta, G. (2002). Bildung and modernity: the future of Bildung in a world of difference. *Studies in Philosophy and Education*, 21, 343-351. Biesta, G. (2009).
2. Klafki, W. (1995). Didactic analysis as the core of preparation of instruction. *Journal of Curriculum Studies*, 27, 13-30.
3. Kurbanova U.U. Trends in the development of pedagogical ideas in Uzbekistan in the years of independence.// *International Journal of Applied Research* 2020; 6(5): 90-94

4. Нажмиддинова Г.Н, Курбонова У.У. Великие мыслители Востока об обязанностях родителей по воспитанию детей // – Чита, 2013. - №4. – С. 582-584
5. Курбонова У.У. Особенности дидактических исследований, проведенных в Узбекистане в годы независимости. Международные образовательные, научные и социально-культурные технологии: векторы развития. Сборник материалов Международной научной конференции профессорско-преподавательского состава и молодых ученых России и Узбекистана. Издательство «Дурдона». Челябинск – Ташкент – Бухара – Самарканд 2020. Ст.65-68
6. Курбонова У.У. Развитие дидактических идей по организации самостоятельной работы студентов в Узбекистане за годы независимости. Вестник науки и образования.// 2020.№ 21 (99), Стр.62-64
7. Kurbanova U.U. Development of pedagogical ideas in Uzbekistan during the years of independence.// International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 4208 4213 Vol. 24, Issue 09, 2020